

IESLODZĪTO PERSONU BĒRNU SASKARSMĒ AR VECĀKIEM

Tiesībsarga 2014. gada konference
2014. gada 11. decembris

Kaija Gulbe

VISPĀRĒJĀS NOSTĀDNES

- bērnu audzināšana gulstas uz vecāku pleciem
- aiz ieslodzījumā esošo vecākiem stāv bērnu traģēdija
- bērnu labklājība ir visas sabiedrības jautājums
- palīdzība šiem bērniem varētu dot ieguldījumu sabiedrības nākotnes sociāli-ekonomiskās situācijas uzlabošanai

Ieslodzīto bērni - aizmirstie ieslodzījuma upuri!

VECĀKU APCIETINĀJUMS

- Mātes vai tēva apcietinājums parasti nelabvēlīgi ietekmē bērnu: bērniem tiek novērota **emocionālā stāvokļa, uzvedības un veselības** pasliktināšanās,
- **Katrs bērns - ir individualitāte**, ar savām vajadzībām, interesēm un reakcijām, kas ir atšķirīgas no citu bērnu vajadzībām, interesēm un reakcijām, pat vienas ģimenes ietvaros. Tādēļ ir svarīgi plānot palīdzības veidu katram bērnam, konsultējoties ar viņu pašu.
- Lielākā daļa bērnu (un vecāku), saskaroties ar ģimenes locekļa arestu, **izjūt zaudējuma jūtas** un vēlas uzturēt saskarsmi vienam ar otru.
- Bērni bieži tiek pakļauti „**Birkas**” **pielipināšanai** no apkārtējo puses, no tā jūtas vēl vientuļāki. Sabiedrības attieksmes maiņa pret ieslodzīto bērniem var kļūt par iedarbīgu veidu palīdzības un atbalsta sniegšanai ieslodzītā ģimenei.

BĒRŅA REAKCIJAS UZ VECĀKU APCIETINĀJUMU ATKARĪGAS NO:

- Piedzīvoto attiecību kvalitātes ar vecākiem līdz apcietinājumam,
- no veiktā nozieguma veida,
- bērna vecuma un pozīcijas ģimenē (vecākais vai jaunākais bērns)
- bērna attīstības, izpratnes līmeņa,
- attieksmes pret dzīvi kopumā,
- personības rakstura iezīmēm,
- sociālā atbalsta sistēmas

BĒRŅA REAKCIJAS UZ VECĀKU APCIETINĀJUMU

- cieš no bailēm, skumjām, naida, raizēm, zaudējuma sajūtas,
- izjūt kauna un vainas izjūtu,
- cieš no zema pašvērtējuma (*Charlene Wear Simmons (2000)*),
- bērni kļūst noslēgti,
- cieš no veselības pasliktināšanās,
- var parādīties psihosomatiski simptomi (miega un ēšanas traucējumi),
- parādās regress attīstībā (piem., nakts enurēze),
- pasliktinās attiecības ar citiem ģimenes locekļiem,
- sekmuju un skolas apmeklējuma pasliktināšanās,
- demonstrē agresivitāti,
- parādās tieksme uz antisociālu uzvedību (*Ann Cunningham (2001)*),
- parādās tieksme pēc apreibinošām vielām (alkohols, narkotikas u.tml.),
- depresija, pēctraumatiskā stresa pārdzīvošanas simptomi (atmiņas, sapņi par aresta brīdi vai noziegumu, trauksmes līmeņa paaugstināšanās)

POZITĪVIE IEGUVUMI NO APCIETINĀJUMA

- situācijā, kad bērns ir izjutis vardarbību un cietsirdīgu apiešanos ģimenē,
- bijušās sliktas attiecības ar vecākiem,
- ja bērns maz kontaktējies ar saviem vecākiem,
- vecāki ir dzīvojuši destruktīvu dzīvi (iespējams saistītu ar atkarībām),
- bērna dzīve kļūst stabilāka un sakārtotāka

Neraugoties uz to, ka bērni pat var izjust atvieglojumu vai cerību uz to, ka vecāki labosies, viņi tik un tā

piedzīvo ilgstošu zaudējuma izjūtu!

SABIEDRĪBAS REAKCIJA UZ BĒRNA VECĀKU IESLODZĪJUMU

- bērni tiek pakļauti diskriminācijai un stigmatizācijai (atstumtībai) starp vienaudžiem,
- ģimenes sociālā un finansiāla statusa pazemināšanās,
- atstumtības, izolācijas no sabiedrības un tuvinieku puses,
- iespējamās ģimenes iziršanas (šķiršanās)

“BIRKAS” IETEKME

- bērni izjūt atgrūšanu, neatzīšanu, nicinājumu
- zaudējumu, ko izraisījis vecāku apcietinājums, reti kad izraisa līdzjūtību apkārtējos cilvēkos, līdz ar to ir apgrūtināta iespēja izpaust dalīties ar savām bēdām par zaudējumu,
- sabiedrības attieksme pret ieslodzītajiem vecākiem:
 - „sliktie vecāki”,
 - “mātes ir noziegušas ne tikai pret sabiedrību, bet arī pret mātes lomu”
(Ann Cunningham (2001))

KĀ BĒRNI PĀRVAR ŠIS GRŪTĪBAS:

- noslēdzas sevī, nerunā par ieslodzīto pat ar savu ģimeni
- daži var runāt par ieslodzīto tikai ar sev tuviem cilvēkiem
- dzīvo „dubultu dzīvi” ar kādu ir atklāts, ar citiem - stāsta, ka vecāki ir kaut kur citur
- var kļūt dusmīgi, navaldāmi,
- agresīvi
- „mani mīl vairāk par sliktu uzvedību, nekā par labu” (negatīvais varonis)

VAI BĒRNIEM VAJAG SATIKTIES AR IESLODZĪJUMĀ ESOŠAJIEM VECĀKIEM?

- tēma nav pietiekami izpētīta,
- daudzi ieslodzītie un viņu radnieki nevēlas teikt bērniem par vecāku ieslodzījumu,
- bieži pēc vecāku apmeklējuma cietumā bērnu uzvedība pastiprinās un blakus esošie pieaugušie var domāt, ka apmeklējumi ir jāpārtrauc,
- vecāku ieslodzījums atstāj negatīvu ietekmi uz visiem bērniem, padarot jau esošās problēmas vēl nopietnākas (Jackie Crawford (2003))
- ieslodzījumā esošie vecāki var pozitīvā veidā iespaidot savus bērnus,
- ieslodzījums mēdz mainīt attieksmi pret saviem bērniem un ģimeni, kļūst labākiem vecākiem (Children of Prisoners Library (2003)),
- pētījumi Irijā parādīja, ka ikdienas telefonsarunas ar bērniem ir uzlabojušas ieslodzīto adaptāciju cietuma apstākļos un bērni vieglāk tika galā ar atšķirtību (Dervla King)

Bērniem ir tiesības tikties/būt kontaktā ar saviem vecākiem un cietumu uzraugiem būtu jā rūpējas, lai šis tikšanās būtu pēc iespējas patīkamākas!

ATTIECĪBU UZTURĒŠANA BĒRNIEM UN VECĀKIEM:

- atšķirtība jebkurām attiecībām ir apdraudoša,
- kontaktu biežums un kvalitāte ir noteicošie faktori bērnu - vecāku attiecību sistēmas uzturēšanai,
- abu vecāku klātesamība bērnam rada stabilu priekšstatu par savu sievišķības un vīrišķības pirmsākumiem, rada priekšstatus par vecāku lomām,
- attiecību skaidrība un noteiktība rada bērnos stabilitātes izjūtu par sevi un pasauli, mazina traucējumus,
- ieslodzījumā esošajiem vecākiem palīdz labāk adaptēties/pielāgoties cietuma kārtībai,
- saikne ar bērniem rada sajūtu, ka viņus gaida un ir nepieciešami

FAKTORI, KAS APGRŪTINA SATIKŠANĀS IESPĒJU

- cietuma atrašanās vieta,
- transports uz cietumu nav pieejams bērniem,
- bērna pavadīšana (tā nepieciešamība) (vecāku, aizbildņu darba ierobežojumi, bērnu namā dzīvojoša bērna pavadīšana),
- satikšanos plānošana

Tikšanās emocionālā situācija nosaka bērna un vecāka vēlmi vēlreiz tikties!

FAKTORI, KAS IETEKMĒ TIKŠANĀS KVALITĀTI

- telpu iekārtojums neatbilst bērnu vajadzībām,
- fiziskā kontakta neiespējamība (īsai cietumā satikšanās),
- bērnu interesēm atbilstošu priekšmetu neesamība - kaprīzes un strīdi gadās garlaicības un bērnu vajadzību neizpratnes dēļ,
- intimitātes trūkums, - iespējama saruna bez uztrauga klātbūtnes, fiziskā kontakta iespēja ar vecāku,
- ieslodzīto bērnu kauna jūtas par to, ka viņu vecāki ir ieslodzījumā, attiecības padara grūtākas
- cietuma personāla attieksme - personāla zināšanu trūkums par bērnu uzvedību iespaidojošajiem faktoriem,
- cietuma noteikumi, attālumš, prasības pret ģimenes locekļiem traucē veidot un uzturēt tiešus kontaktus,
- ieslodzījuma ilgums palielina atsvešinātību starp vecākiem un bērniem

AKTIVITĀTES, KAS VEICINA VECĀKU BĒRNU ATTIECĪBU UZTURĒŠANU

- atbildīgo struktūru un organizāciju un sabiedrības izpratne,
- bērniem piemērotu tikšanās telpu iekārtošana - spēles, rotaļlietas, grāmatas
- lekcijas, kursi, nodarbības apcietinātajiem vecākiem - vecāku prasmju uzlabošanai,
- ģimeņu dienu organizēšana
- ilgāka laika pavadīšana visai ģimenei kopā (ar iespēju pašiem gatavot ēdienu),
- dāvanu, ierakstu gatavošana un nosūtīšana bērniem,
- informatīvi bukleti bērniem par cietuma kārtību un noteikumiem,
- grupu organizēšana jauniešiem, kuru vecāki ir cietumā
- finansiālais atbalsts...

KOPSAVILKUMS

Ieslodzījums atstāj iespaidu uz bērniem un viņu ģimenēm gan pirms ieslodzījuma, gan ieslodzījuma laikā, gan pēc soda izciešanas.

Palīdzība bērniem var mīkstināt pārdzīvojamu spēku!

VECĀKU IESLODZĪJUMS IESPAIDO BĒRNA

- uzvedību,
- veselību
- emocijas,
- izglītību,
- dzīvesvietu,
- materiālo situāciju,
- ir vairāk pakļauti iespējai veikt pretlikumīgas darbības un antisociālu uzvedību

PALĪDZĪBU BĒRNIEM UN ĢIMENĒM JĀSNIEDZ:

- visās vecāku apcietināšanas stadijās,
- jāveicina bērnu labklājība un interešu aizstāvība:
 - bērnu interešu aizstāvībai,
 - kā preventīvus pasākumus noziedzības mazināšanai,
 - bērnu un vecāku savstarpējo attiecību nepārtrauktības nodrošināšanai,
 - veicināt bērnu cieņu pret tiesībsargājošām iestādēm.

Paldies par uzmanību!